

דברי פי חכם חזן

מקבץ ווארטנים נחמדים לחג הפורים

פּאָרטיס

ווארטנים על מגילת אסתר

ר' יוסף חיים זוננפלד אמר (ב"שלמת חיים" סי' תתקפ"ב) ע"פ מה שכתוב בספר הרוקח שצריך לחתום המחבר שמו בראש הספר, שהמגילה מתחילה במילה "ויהי" ומסיימת במילה "זרעו", ושתייהן ביחד בגימטרייא "מרדכי היהודי"!

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לַחֲכָמִים יִדְעֵי הָעֵתִים כִּי כֹן דָּבַר הַמֶּלֶךְ לְפָנָי כֹּל יִדְעֵי דַת וְדִין (פרק א' פסוק י"ג)

בספר "יוסף לקח" (בפסוק י"ט) פירש ר' אליעזר אשכנזי, שהמן רצה לבטל את הנוהג שצריך להתייעץ עם יודעי העיתים, ורצה לחוקק חוק שהמלך יוכל להכריע מיד רק ע"פ דעתו, ולכן בפס' י"ט כתוב: "אם על המלך טוב יצא דבר מלכות מלפניו", והיינו שיצא מלפניו מבלי להימלך קודם עם היועצים.

חוק זה אכן נתקבל ע"י המלך ושימש לרעתו של המן בעצמו כאשר אמר חרבונה (ז', ט'-י'): "גם הנה העץ... תלוהו עליו. ויתלו את המן", שגזר דינו של המן מיד מבלי להתייעץ קודם עם היועצים.

אִישׁ יְהוּדִי הָיָה בְּשׁוֹשֵׁן הַבִּירָה וְשָׁמוֹ מְרַדְכִי בֶן יֵאִיר בֶּן שְׁמַעִי בֶן קִישׁ (פרק ב' פסוק ה')

כתב ר' יהונתן אייבשיץ (ב"יערות דבש" ח"ב דרוש ב') כי הכוונה במילים 'היה בשושן הבירה', שמרדכי לא היה יהודי רק בחדרי חדרים או בבית המדרש בצנעה, אלא גם ברחובה של העיר, בשושן הבירה, גם שם הוא היה יהודי ופירסם יהדותו.

כתב במחזור ויטרי (סדר פורים סי' י"א [עמ' 220]), בכדי לדעת מתי היה מרדכי בן יאיר נקוט 'בין שמעי בין קיש' והיינו ש'שמעי' בגימטרייא 420 שזה הזמן שעמד ביהמ"ק הראשון, ו'קיש' בגימטרייא 410 שזה הזמן שעמד ביהמ"ק השני, וביניהם עמד מרדכי.

[וע"פ לשונו מבואר כי הכוונה היא שמרדכי היה בן בית ראשון, שנאמר (ב', ט"ו): "אשר הגלה מירושלים", וכן בן בית שני, שכתוב בעזרא (ב', ב'): "אשר באו עם זרובבל ישוע נחמיה שריה רעליה מרדכי בלשן".]

וַיִּנְדַע הַדָּבָר לְמַרְדֳּכָי וַיִּגְדַּל לְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה (פרק ב' פסוק כ"ב)

בילדותו של ר' יהונתן אייבשיץ (ויש מביאים בילדותו של ר' חיים סלובייצ'יק מבריסק, או בילדותו של ר' אברהם יהושע העשיל מקראקא) שאלו אביו: "מדוע מרדכי היהודי גילה לאחשוורוש שבגתן ותרש רוצים להרעילו? הרי אם לא היה מגלה לו, אחשוורוש היה מת מההרעלה והיה בעולם גוי אחד פחות!" השיב הילד: "אדרבה! על ידי שמרדכי גילה זאת למלך, נהרגו שני גויים ולא רק אחד..."

ואליבא דאמת, כתב בילקוט שמעוני (רמז תתנ"ג) וז"ל: "אמר מרדכי, מוטב זה שיחיה שנתן לי רשות לבנות בית המקדש, דבר אחר מוטב זה שהוא מכירני שאם בא דבר לישראל אומר לו והוא עושה, דבר אחר שלא יאמרו כל ימים שהוא נשוי בנות עובדי כוכבים היה שמור ועכשיו שנשא בת ישראל מת, דבר אחר שלא יאמרו כל אותם הימים שהיו עובדי כוכבים משמרים אותו היה שמור ועכשיו ששמרו מרדכי נהרג".

אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה גָּדַל הַמֶּלֶךְ אֶחָשְׁוֶרֶשׁ אֶת הַמֶּן בֶּן הַמְּדֵתָא הָאֲגָגִי (פרק ג' פסוק א')

מדוע דווקא אחר הדברים האלה גידל המלך אחשוורוש את המן, וכי מה נשתנה ממקודם?

פירש ה"עטרת זהב" שכשראה אחשוורוש את חן ויופי אסתר שמח ע"כ מאוד והיה שבע נחת ממנה, וגם היא זו שגילתה לו על עצת בגתן ותרש והצילה אותו ממוות, ומפני שקיבל זאת מחמת עצת ממוכן שהוא המן שהציע להרוג את ושתי, זקף הכל לטובתו ולכן גדלו ונשאו מעל כל השרים.

כתוב בתורה (דברים כ"ה, ב'): "והיה אם בן הכות הרשע והפילו השופט", וכתב ע"כ הרמ"ע מפאנו (במאמר "מעין גנים"), וכן כתב היעב"ץ (בסידורו, על ברכות המגילה), וכן במנהגי מהרי"ל, וב"מטה משה" (עניין פורים וקריאת מגילה סי' תתר"ו) וכן ב"מנחה בלולה" [רפפורט] (דברים כ"ה, ב'), וב'לבוש' (תר"צ, י"ז), וכ"כ ר' חיים פלאג'י ("מועד לכל חי" סי' ל"א אות צ"א) וכן בספר המנהגים לר' יצחק אייזיק טירנא (הגהות המנהגים פורים אות נ"ה), שסופי תיבות של המילים 'והיה אם בן' הם 'המן', ומיד 'הכות הרשע'. והוסיף הרמ"ע מפאנו ש'הרשע' אותיות 'עשרה' [וכן כתבו שבמילים 'בן הכות הרשע' יש עשר אותיות], רמז לעשרת בני המן. והמילים 'והפילו השופט' בגימטריא 'לזרש'.

והרב גמליאל רבינוביץ שליט"א אמר כי המילה 'בן' עם האותיות היא בגימטריא 54, רמז ל-54 פעמים שמכים את המן הרשע בקריאת המגילה.

עוד כתוב בתורה (במדבר כ"ב, כ"ח): "כי הכיתני זה שלש רגלים", ורמז לכך שיש מוחים ומכים אף באמירת זרש, אמר ר' אברהם הררי-רפול זצ"ל (ב"אמרי אברהם"), שראשי תיבות של זה שלש רגלים' הוא 'זרש', וזרש אכן מוזכרת רק בשלושה פסוקים במגילה! (ה', י'; ה', י"ד; ו', י"ג)

כי הגיד להם אַשֶׁר הוא יהודי (פרק ג' פסוק ד')

ה"אמרי אמת" (עמ"ס מגילה טו): כותב שמרדכי הגיד לעבדי המלך שהמן עצמו הוא יהודי משום שהוא נמכר למרדכי, והרי הוא עבד כנעני שגופו קנוי לישראל, ועל כן כעס המן.

לְהַשְׁמִיד לְהַרְג וּלְאַבֵּד אֶת כָּל הַיְהוּדִים מִנְעַר וְעַד זָקוֹן טַף וְנָשִׁים בָּיּוֹם אֶחָד (פרק ג' פסוק י"ג)

ומדוע דווקא ביום אחד? כתב ר' שלמה מקרלין (ב"שמע שלמה" אות מ"ג) בשם ר' צבי יחזקאל מיכלזאהן, משום שהמן חשש שזממו יכשל ויהיה חג ליהודים ורצה לעשותו רק יום אחד. (ועל אפו ועל חמתו אנו חוגגים יומיים ושמחים חודש שלם...)

וַיֹּאמֶר הַמֶּן לַמֶּלֶךְ אַחַשְׁוֵרוּשׁ יִשְׁנֹנוּ עִם אֶחָד... וְדַתִּיהֶם שְׁנוֹת מִכָּל עַם וְאֶת דַּתִּי הַמֶּלֶךְ אֵינִם עוֹשִׂים... אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב יִכְתֹּב לְאַבְדֵם (פרק ג' פסוקים ח'-ט')

המהר"ם שפירא מלובלין אמר כי טעות היא לומר שהמן רצה להרע לנו, אלא הוא רק רצה להעניק לנו חג נוסף. ומקרא מפורש הוא במגילה שהמן בא לאחשוורוש ואמר לו: "ישנו עם אחד... ודתיים שונות מכל עם", כלומר שכל החגים שהם חוגגים באו להם מכל עם שגוזרים גזירות ולבסוף נוחלים מפלה, כך יש להם פסח מפרעה, חנוכה מאנטיוכוס וכן הלאה, אולם "ואת דתי המלך אינם עושים", ממך אחשוורוש אין ליהודים עדיין חג, לכן "אם על המלך טוב יכתב לאבדם" ובסוף בוודאי יהיה למלך סוף מר וממילא יהיה להם חג פורים שמח.

וְעִשְׂרֵת אֲלָפִים כֶּכֶר כֶּסֶף אֶשְׁקוּל (פרק ג' פסוק ט')

למה המן רצה לתת דווקא עשרת אלפים כיכר כסף?

התשובה היא, כי רצה לתת "פדיון נפש" שלו בגימטריא, כלומר ה' כפול מ' כפול נ' [5X40X50=10,000], אבל שכח פסוק מן התורה (במדבר ל"ה, ל"א): "ולא תקחו כופר לנפש רוצח"...

מפסוק זה ישנה ראייה כי המן שהיה קמצן הביא לאחשוורוש עשרת אלפים שקל בעשרות אגורות, שכתוב 'אשקול', ורק עשרות אגורות שוקלים במקום לספור.

מדוע שילם כך? כי חשב שאין זה מכבוד המלך ליטול תשלום בעשרות אגורות ומסתמא יחזיר לו, ואכן כך היה.

נשאלת השאלה, מנין היו להמן עשרת אלפים כיכר כסף לשקול לאחשוורוש? אלא, שהיה התייעצות בין עשרת הבנים (ילקו"ש רמז תתרנ"ז) וכל אחד קיבל ע"ע לתת אלף שקל.

ויש להקשות, מהיכן לקח דלפון העני אלף שקל וכיצד היה יכול ויזתא הטיפש להשתתף בהתייעצות זו?

אלא, (אומר המגיד מקלם), שבשביל להשמיד ולהרוג את היהודים אפילו לדלפון יש כסף ולויזתא שכל... ויש מפרשים שדלפון לווה כסף בערבותו של ויזתא.

וַיִּתְּנָה לְהֵמָן בֶּן הַמִּדְיָא הָאֶגְיִי צָרָר הַיְהוּדִים (פרק ג' פסוק י')

הטעם שנקרא המן בשם 'צורר' כתב ה"חתן סופר" בדרך רמז, שהוא מלשון מה שכתוב בגמ' (חולין קז:): "צורר אדם בשר וגבינה במטפחת אחת", והיינו איגוד וחיבור. והכוונה היא שע"י רשעתו גרם שהתאגדו והתחברו ישראל בצורר אחד ועל ידו חזרו יחדיו בתשובה לתורה ועבודה.

יַעֲשׂוּ עֵץ גְבוּהַ חֲמִישִׁים אָמָה (פרק ה' פסוק י"ד)

לכאורה צ"ב מדוע היו צריכים עץ גבוה כ"כ חמישים אמה?

ונראה ליישב שהמן חשש שמא תשלוט בו עין הרע כשיתלו אותו ואת עשרת בניו לראווה, ולפיכך השתדל להרחיק ככל האפשר את העץ מן העין.

אך מ"מ יש להקשות, אם משום חשש עין הרע הגביה העץ היה לו די בעשרים אמה בלבד, שכן מצינו במסכת סוכה (ב:): שאין לעשות סוכה גבוהה למעלה מעשרים אמה הואיל ואין העין שולטת בגובה כזה.

ונראה ליישב תירוץ אחר: שהמן דקדק להגביה את העץ חמישים אמה דווקא, הואיל והוא היה יועץ למלכות, ושנינו בפרקי אבות (ה', כ"א): "בן חמישים לעצה".

ועוד נראה ליישב ("יערות דבש" ח"ב סוף דרוש י"ג ד"ה 'ונראה') תירוץ נוסף: שהכין דווקא בגובה חמישים אמה כיוון שלמעשה הכין המן את העץ בעבור עצמו, והרי אמרו חז"ל (ב"ב כה.): "מרחיקין את הנבילות מן העיר חמישים אמה..."

וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר אִישׁ צָר וְאֹיֵב הֵמָּן הִרְעָה הָזֶה (פרק ז' פסוק ו')

בפסוק מבואר כי המן היה 'איש צר', וכן 'המן הרע הזה' ומשמע שהיה רזה.

ולכאורה יש להקשות, שכן כתוב בתורה (שמות ט"ז, ל"ה): "ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה", ואיך יתכן שהמן שהיה רזה הספיק לכל בני ישראל למשך ארבעים שנה? אלא יש ליישב, שכתוב (בראשית ג', י"א): "המן העץ", והיינו שהמן ביחד עם העץ הספיק לבניי לארבעים שנה, אבל אין הכי נמי המן לבדו היה רזה.

וַיִּתְּלוּ אֶת הַמָּן עַל הָעֵץ (פרק ז' פסוק י')

יש לומר כי תלו את המן על העץ משום ששפכה עליו בתו מי שופכין ותלוהו על העץ בכדי לייבשו. עוד תירצו, כי תלוהו מפני שהיו לו עשרה בנים. [ואם היו לו עשר בנות כבר היה תולה עצמו לבד...]

וְנַחְתוּם בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ אֵין לְהִשְׁיב (פרק ח' פסוק ח')

נשאלת השאלה, מה הקשר בין 'נחתום' שהוא אופה ל'טבעת המלך'? אלא, אמר ר' יום טוב עהרליך, שהפסוק עצמו עמד על שאלה זו ותוך כדי דיבור אמר כי על שאלה זו 'אין להשיב'...

וְרַבִּים מֵעַמֵּי הָאָרֶץ מְתַיְהָדִים (פרק ח' פסוק י"ז)

אמר רבי שמחה בונים מפשיסחא: יום כפורים כיום הפורים אלא שביום פורים מתחפש היהודי לגוי והריהו זולל וסובא לשכרה, ואילו ביום כיפורים מתחפש הגוי ליהודי וכל בעל עבירה מתעטף בטלית של ירא חטא ובא לבית הכנסת...

וְנוּחַ בְּאֶרְבֶּעָה עָשָׂר בּוֹ (פרק ט' פסוק י"ז)

נשאלת השאלה מה הקשר של נוח למגילת אסתר? אלא יש לומר, שהמן הזמין את נח בשביל לקנות ממנו 'עץ גבוה חמישים אמה' לתלייה, כי חוץ מתיבת נח שארכה היה חמישים אמה לא מצינו בשום מקום עץ גבוה כזה. (כן כתב בילקוט שמעוני רמז תתרנ"ו [שלקח את העץ מתיבת נח]).

וַיִּשֶׂם הַמֶּלֶךְ אֶחָד שְׁמוֹ שֵׁם מַסַּע הָאָרֶץ וְאֵי הַיָּם (פרק י' פסוק א')

כתוב ב"פרי עץ חיים" (שער הפורים פ"ו), וכ"כ הגר"א (בפירושו על מגילת אסתר ע"ד הפשט א', א', וכן ב"קול אליהו" על אסתר אות קל"ד), וכן ב"ילקוט הגרשוני", וכ"כ החיד"א (ב"נחל אשכול") בשם מהר"א מגרמייזא (בעל הרוקח), וכ"כ ב"מנות הלוי" (בסוף ההוספות) שכאן רמוז כמה מדינות מתוך 127 המדינות שמלך אחשוורוש היו בים וכמה על היבשה. 'מס' בגימטריא 100 - 'על הארץ', 'ואיי' בגימטריא 27 - 'הים'.

ווארטים, בדיחות וסיפורים לפורים

למה נקרא המן 'רשע'? אם משום שרצה להשמיד את כל היהודים, הרי כמה וכמה שונאי ישראל זממו כך, ולמה זכה דווקא המן לכינוי 'רשע'? אלא, שראוי המן לכינוי 'רשע' כי לא רצה להשמיד ולאבד את היהודים ביום אחר כגון תשעה באב שהוא ממילא יום החורבן והפורענויות של ישראל, אלא דווקא בפורים שהוא היום השמח ביותר בשנה ורצה להשבית את שמחת היהודים.

מדוע נתלו רק עשרה מבניו של המן, והרי היו לו יותר? אלא, כתוב בגמ' (בכורות מה:): שלהורים גבוהים נולדים בנים גבוהים ולנמוכים נולדים נמוכים. המן היה גבוה שכן הכינוי לו עץ גבוה מאוד, לעומת זאת זרש הייתה רק בגובה זרת, וא"כ בניהם היו בינוניים, וכתוב שבינוניים תלויים ועומדים עד עשרה.

שאלה: מהו המשותף לפורים וליום הבחירות? תשובה: בשניהם כולם מורידים למחרת את המסכות וחוזרים לפרצופיהם האמיתיים... (ובמה הם שונים? שרק בפורים תלו אחר כך את הרשעים...)

שאלה: מדוע אוזני המן משולשים? תשובה: כדי שלא יתחייבו בציצית. אם כן, למה למצה אין ציצית? תשובה: כיון שזמנה כלילה ואין חובת ציצית כלילה.

אמר פעם שיכור אחד: אין אני מקנא בשום אדם שבעולם כי אם בשלמה המלך. הגע עצמך, כשהיה שלמה מקדש על היין כליל שבת צריך היה לתת מכוסו לאלף נשים לאחר שהצטרך לשתות בעצמו את רוב הכוס, כלום אין לקנא בכוס יין שכזו?...

אמר הרש"ה: שכני טועם טעם של פורים כל השנה: אשתו יקררקה כאסתר, שמנה כאוזן המן, שופכת עליו בוז כפרג, קוראת לו ויזתא, הופכת אותו לדלפון, קוראת באוזניו יום את המגילה ומוכנה לתלות אותו.

עם הארץ אחד שהציץ למגילה הכתובה על קלף ונדמה לו שאחשוורוש כתוב ב'זי"ן' ושאל את חבירו: "למה נחוץ ז' ב'אחשוורוש'?" שאל חבירו: "וכי יש ז' ב'אחשוורוש'?" ענה עם הארץ: "וכי אין ז' ב'אחשוורוש'?" "וודאי שאין!" השיב הנורמלי, "איך זה אין?" המשיך עם הארץ להקשות, "וכי למה נחוץ ז' ב'אחשוורוש'?" רטן הנורמלי שכמעט והשתגע, "נו, הרי זה מה ששאלתי בתחילה, למה נחוץ ז' ב'אחשוורוש'!" השיב עם הארץ כמנצח.

מעשה באדם שהיה קורע מכל הספרים והסידורים כל מקום שכתוב 'המן'. שאלוהו: "מילא המן הרשע כך נאה לו, אבל מה חטאו המילים הקדושות שמאחוריו בעבר השני של הדרף?" השיב: "כבר אמרו חכמים (נגעים י"ב, ו'): 'אוי לרשע ואוי לשכנו'."

שתיין מובהק היה אומר: "אילו אני הייתי משה רבינו, הייתי מתפלל לפני המקום שיהפוך את הסדר וייתן למצרים ארבע מכות ולישראל עשר כוסות."

שאלו שתיין מפורסם: "איך אין אתה מתבייש לשתות יין מבוקר ועד ערב?" השיב: "לומד אני ק"ו משלמה המלך, אם שלמה שהיה חכם מכל אדם שתה יין כל היום, אני, בשר ודם פשוט, אינו דין שאשתה יין מבוקר ועד ערב?!", "מנין לך ששלמה היה שותה יין?" שאלוהו, והשיב: "אלא מה, חכם שכמותו לא ישתה יין כל היום?"

מנהג השיכורים היה להחמיר לשנות יין לפני הדגים ולאחר הדגים ואפילו אם אין דגים באמצע. כשבאו לעבור גשר מעל נהר היו שותים לפניו ולאחריו, גזירה שמא יש דגים מתחתיו.

ר' יהודה אריה ממודינא אמר כי ישנם טעמים רבים למה להתנזר ולא לשנות יין, אך טעם היין גובר הוא על כולם.

ר' יהודה לייב גוטליב - הבדחן מסיגעט, היה אומר: המן היה טיפש גדול שנתן עשרת אלפים ככר כסף למלך אחשוורוש כדי להשמיד את היהודים. הוא היה צריך לתת את הכסף ליהודים שיחלקו ביניהם ואז בשעת החלוקה היו הורגים אלו את אלו...

מה ראה לוט לשבת דווקא בסדום? מכיוון שראה "כי כולה משקה" (בראשית י"ג, י').

לפני הבחירות לכנסת הגיעו מארה"ב האדמו"ר מסאטמר ור' אהרן קוטלר. התבטא מרן הגרי"ז: אין המצווה כ"כ גדולה שצריך להביא את ר' אהרן מאמריקה, ואין העבירה גדולה כ"כ שצריך להביא את הרבי מסאטמר...

כאשר נשאל הרב מטשעבין זצ"ל אם זו מצווה להצביע בבחירות, השיב: כן, אלא שלא כאכילת מצה, רק כאכילת מרור...

פורים רב

בריסקער ששתה יין כראוי, נראה היה ביום הפורים כשהוא מכה את עצמו בשני מקלות, שאלוהו "מדוע אתה עושה כן?" אמר להם: "התעורר בי החשש שמא יש בי ניצוץ מזרעו של עמלק, ועל כן אני מקיים את מצוות מחיית עמלק". אמרו לו "אם כן, למה יש צורך בשני מקלות?" ענה להם "אחד כנגד זָכָר ואחד כנגד זָכָר..."

אותו בריסקער גם נראה בערב פורים כשהוא שמח באופן מיוחד, מה שלא קורה כל כך בימים כתיקונם. שאלוהו, "שמחה זו על מה?" אמר להם שהשנה הוא סוף סוף יכול לקיים את מצוות מתנות לאביונים בהידור, וזאת מכיון שהצליח להגיע ליהודי מסויים שהוא עני אמיתי למהדרין. אמרו לו "אם כן גלה לנו מי זה כדי שנוכל גם אנחנו לזכות במצווה כהלכתה", אמר להם: "איני מסכים, אם אגלה איך אוכל לקיים זאת בשנה הבאה?"

משה רבינו נולד בתאריך ז' באדר, ויוצא א"כ ע"פ חשבון פשוט, שלכאורה הברית שלו יצאה ביום פורים - י"ד באדר, ונשאלת א"כ השאלה למה לא קראו לו "מרדכי" ע"ש מרדכי היהודי כפי הנהוג? אלא יש לומר, שמשה נולד מהול, וא"כ כביכול הברית שלו הייתה ביום ז' באדר, ולפיכך שפיר נקרא משה ע"ש משה רבינו בעל ההילולא.

שיכור אחד דרש ביום פורים בשם חכם אחד כי היין אינו טוב שכן מועל הוא בשליחותו, שולחים אותו לבטן והוא עולה לראש (שבט מוסר סי' כ"ט אות ע"ה). שאלוהו: "אם כן, מדוע אתה שותה כל היום יין?" השיב להם: "מה אעשה ודוד המלך גזר עלי, שנאמר (תהילים פ"א, י"א): 'הרחב פיך ואמלאהו'". "ושמא 'ואמלאהו' במים?" שאלוהו, והשיב: "לומד אני זאת מגזירה שווה, כתוב (במדבר י"ח, כ"ז) 'וכמלאה מן היקב', מה שם יין אף כאן ביין".

כאשר הציע המן לאחשוורוש לכלות את ישראל, טען אחשוורוש "אית בהו רבנן". (מגילה יג:), וביאר ה"נחלי דבש" שאחשוורוש הסביר להמן שהוא אמנם מציע לו עשרת אלפים כיכר כסף, אך מכיון ש'אית בהו רבנן' הרי אם ימכור את הרבנויות השונות ב-127 המדינות שתחת מלכותו ירוויח הרבה יותר...

שו"ת בבדיחותא על המגילה

ש. מנין שאחשוורוש היה מתפלל בנוסה ספרד?

ת. כי התחיל מ'הודו'.

ש. מנין שהיה חולם כל התפילה?

ת. שכתוב מהודו ועד כוש [קוש] (-נשיקה באידיש), שבזמן שהיה מתפלל מתחילת התפילה - 'הודו', ועד נשיקת הסידור שבסוף התפילה היה מספיק להעביר בראשו ולבקר ב-127 מדינות!

ש. מנין שאחשוורוש היה בשר [ושושתו הייתה לחם]?

ת. כי בשר צריך להכשיר ע"י שמשרים במים ואח"כ שמים מלח. וכתוב: "ויהי בימי אחשוורוש", משמע במים, ואח"כ כתוב: "המולך מהודו ועד כוש", משמע במלח.

[ושושתו הייתה לחם, שכתוב בגמ' (ב"מ קיח.): "אין עומר ושתי הלחם", כלומר 'ושתי הלחם'.]

ש. מהו הנס הראשון במגילה?

ת. שפרסי עושה משתה ועוד מזמין את כולם.

ש. מהו הנס הגדול ביותר במגילה?

ת. שאשה שותקת. [אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה" (ב', כ').].

ש. מהיכן יודעים כי ושתי הייתה אתיופית?

ת. שנאמר: "להראות העמים והשרים את-יופיה" (א', י"א).

ש. איך קראו לשוויגער (חמותו) של אחשוורוש?

ת. 'בערה', שנאמר: "וחמת המלך - בערה" (א', י"ב) ו'שככה', שנאמר: "וחמת המלך - שככה" (ד', י'). וי"א שקראו לה 'כשוך', שנאמר: "אחר הדברים האלה - כשוך חמת המלך" (ב', א').

[ואם תקשה כיצד ייתכן, והרי יש רק שוויגער אחת, ואת"ל שהיה לו חמות אחת מאסתר ואחת מושתי, י"ל ש'כשוך' היא חמות נוספת ולא שמה השני של 'שככה'), אלא שכתוב (א', ט'): "גם ושתי המלכה עשתה משתה נשים" והיינו שהיא נולדה משתי נשים...]

ש. מנין שאחשוורוש היה כהן גדול?

ת. כי חיפש רק נערות בתולות (ב', ב').

ש. מהיכן יודעים שבזמן מרדכי היו משחקים כדורגל?

ת. שכתוב: "ומרדכי יושב בשער" (ב', י"ט).

ש. ומהיכן לומדים שגם אחשוורוש היה משחק?

ת. שנאמר: "והמן נבעת [נבעט] מלפני המלך" (ז', ו').

ש. מה היה עיסוקו העיקרי של המן?

ת. פועל בבית חרושת לייצור חמאה, שנאמר: "וימלא המן על מרדכי חמ[א]ה" (ה', ט').

ש. מנין שכבר בזמן המגילה היה דואר ישראל?

ת. שכתוב: "ותשלח בגדים... ולא קיבל". (ד', ד')

ש. איך יודעים שבזמן המן היה רק שירותים אחד?

ת. שכתוב: "ויתאפק המן" (ה', י'), ולאחר מכן כתוב: "ומרדכי יצא" (ח', ט"ו).

למה קריאת המגילה של אנשי ה'נטורי קרתא' לוקחת הרבה זמן?

ת. כי הם מכים ומרעישים בכל פעם שכתוב 'מדינה'.

ש. מדוע נתלו רק עשרה בנים של המן, והרי היו לו יותר?

ת. כי אם היה יותר החזן היה נחנק...

ש. למה המסוממים אוהבים את חג הפורים?

ת. כי יש משלוח מנות.

ש. למה אין אומרים קדיש אחרי קריאת המגילה?

ת. בגלל שהמן לא השאיר אחריו 'קדיש' כי כל בני נתלו יחד איתו.

חידות תורניות

ש. מה היה שמו המקורי של המן?

ת. פילגוש [ונקרא המן ע"ש עבודה זרה]. (יערות דבש ח"ב דרוש ב')

ש. מה היה שמו של הסוס שרכב עליו מרדכי?

ת. בתרגום שני על המגילה (ו', י') איתא וז"ל: "ופוק לאוריא דמלכא ודבר מתמן סוסיא דמלכא דקאים ברישיה דאוריתא די שמיה שפרגז די עלוי רכיבית ביומא קדמאה דקמית במלכותא". והיינו שהשם של הסוס היה 'שפרגז'.

ש. כמה שנים עברו מתחילת סיפור המגילה ועד סופו?

ת. תשע שנים, שכן בתחילת המגילה כתוב "בשנת שלוש למולכו" (א', ג'), והפור שהפיל המן היה "בשנת שתים עשרה למלך אחשוורוש" (ג', ז').

ש. מהן התיבות הארוכות ביותר בתנ"ך?

ת. 'והאחשדרפנים' (אסתר ט', ג'), 'וכתועבותיהן' (יחזקאל ט"ז, מ"ז), 'וכעלילותיכם' (יחזקאל כ', מ"ד)

ש. מהו הפסוק הארוך ביותר בתנ"ך?

ת. אסתר פרק ח' פסוק ט' (43 תיבות).

ש. מה היה הגובה של הכסא של אחשוורוש, וכמה מדרגות היו לו?

ת. גובהו היה 30 פרסה, רוחבו 3 פרסה, והיו לו 365 מדרגות. (בעלי התוספות בשם ברייתא ובפירושי הרוקח)

ש. כמה אנשים מבני שושן השתתפו בסעודת אחשוורוש?

ת. 18,500 איש, וכל החשובים שהיו בשושן ברחו משם (אסתר רבה ז', י"ד [י"ח]).

ש. בת כמה הייתה אסתר כשנלקחה לבית המלכות?

ת. י"א שהייתה בת 40, וי"א בת 80 [ובמדרש אבא גוריון גרס 70], וי"א בת 75 (בר"ר ל"ט, י"ג).

ש. מה היה השם של שבע הנערות של אסתר?

ת. חולתא, רוקעיתא, גנוניתא, נהוריתא, רוחשיתא, חורפיתא ורגועיתא. (תרגום ב', ט')

ש. מה היה שמם של סופרי המלך?

ת. סופרי המלך היו עשרת בני המן. (פרקי דרבי אליעזר סוף פרק נ') [וכן ברש"י בעזרא ד', ח' מבואר כי שמשי היה סופר המלך והיה בנו של המן].

ש. מה היה הגודל של שרביט הזהב?

ת. 2 אמות, ובא מלאך והעמידו על 12 אמה, וי"א על 16 אמה, וי"א על 24 אמה, וי"א על 60 אמה, וי"א 200. (מגילה טו:; וי"א על 32 (62/)) אמה (מדרש שוחר טוב על תהילים כ"ב, כ"ז)

ש. כמה יועצים היו להמן?

ת. 365 יועצים. (אסתר רבה ט', ב')

ש. מה היה שם אמו של המן ושם אמה של זרש?

ת. שם אמו של המן הוא 'אמתלאי בת עורבתי' (ב"ב צא.), ושם אמה של זרש הוא 'תתני פחת עבר הנהר'. (תרגום ה', י')

ש. מה היה רוחבו של העץ שהכין המן (שגובהו היה 50 אמה)?

ת. רוחבו היה 12.5 אמות (אגדת אסתר ד', י"ז), ובמדרש אבא גוריון (פרשה ה') גרס 12 אמה, וב"מנות הלוי" גרס 15 אמה וזרת.

ש. על ראשו של מי שמו כתר מלכות?

ת. כותב ה"אבן עזרא" (ו', ח') ששמו כתר מלכות בראשו של הסוס.

ש. כמה אנשים קראו לפני מרדכי 'ככה יעשה לאיש'?

ת. 27,000 נערים. (תרגום שני ו', י"א)

ש. כמה שנים חי מרדכי?

ת. י"א שחי יותר מארבע מאות שנה עד סוף ימי החשמונאים! (סדר הדורות ג' אלפים ת"ד, וכן ברש"י מנחות סד.; והתוס' שם ובב"ק פב: תמה על כך וחלק)

ש. מי היו המלצרים בסעודת אחשוורוש?

ת. רש"י במסכת מגילה יב. ד"ה "כרצון מרדכי והמן" כותב שהם היו שרי המשקים במשתה. [ובטעמא דקרא (א', ח') כתב שמרדכי הסכים לכך כדי לשמור על היין ולטהרו שלא יתנסך, ובכדי לזרוק קיסם לתנור כדי להינצל מבישולי עכו"ם ופת עכו"ם].

מה הטעם שלא מוזכר שם ה' אפילו פעם אחת במגילה?

בבדיחותא: כי אם היה מוזכר פעם אחת היית שואל למה רק פעם אחת.

בפשט: כתב ה"אבן עזרא" (בהקדמה למגילת אסתר) שמפני שהמגילה הופצה גם בין הגויים בלשונם, ככתוב: "מדינה ומדינה ככתבה ועם ועם כלשוננו", חששו מרדכי ואסתר שלא יכניסו ח"ו שם ע"ז במקום שם ה' ולכן כתבו במגילה את שמו של הקב"ה רק ברמז. (וכן במשנ"ב סי' של"ד ס"ק ל"ח בשם המרדכי)

[ועדיין צ"ב לפי"ז למה בספר דניאל ועזרא כן נזכר שם ה']

עוד בפשט: כתב בספר האשכול שמפני שנכתבה המגילה כאיגרת רצו לדמותה לכל איגרת שאין כותבים בה שם ה' (ר"ה יח: שהיו רגילים לכתוב שם ה' באגרות חוב וביטלו דבר זה).

ברמז: שם הוי"ה אכן מוזכר בראשי תיבות בפרק א' פסוק כ' ובפרק ה' פסוק ד'. וכן מוזכר בסופי תיבות בפרק א' פסוק ט"ז, בפרק ב' פסוק ז', בפרק ה' פסוק י"ג ובפרק ז' פסוק ז'. (וראה עוד מקומות ושמות שהביא ב"פרי עץ חיים" שער הפורים פ"ו).

עוד ברמז: הביא ב"שלום אסתר" שכתוב בפרק ד' פסוק י"ד "ממקום אחר", ואין מקום אלא הקב"ה. ועוד כתוב במדרש (אסתר רבה ג', י') שכל מקום שכתוב לשון 'מלך' בלי אחשוורוש הכוונה היא להקב"ה.

[ועדיין צ"ב לפי"ז למה נזכר רק ברמז ולא במפורש]

בדרש: כתב בביאור הגר"א עמ"ס ב"ק צב: שלא נזכר שם ה' במגילה משום שכל הנס היה בהסתרה. וכן כתב בספר האשכול [מהדורת אויערבך] ח"ב סוף הלכות סדר הסדרים של כל השנה (סי' כ'), וכ"כ ב"קדושת לוי" (קדושה ראשונה ד"ה 'ועתה נבאר'), וכ"כ המהר"ל (ב"אור חדש" פרק ו' פסוק י"א ד"ה 'ויקח המן') שהנס היה מוסתר ובדרך הטבע ולא הראה ה' את ידו כשאר הניסים, ולכן העלימו את שם ה'.

[ועדיין צ"ב לפי"ז מדוע במצרים שגם היו ניסים בדרך הטבע כן מוזכר שם ה']

עוד בדרש: הביא ב"שלום אסתר" שמשום שהנס נעשה בחו"ל אין ראוי שיכתב שמו של ה' יתברך.

[ועדיין צ"ב לפי"ז שהרי כל הניסים הכתובים בתורה נעשו בחו"ל ומוזכר בהם שם ה']

עוד בדרש: כתב ר' יצחק גרשון ב"שלום אסתר" (והובא בילקוט מעם לועז ט', ל"ב) וכן הביא החיד"א (ב"פתח עיניים" מגילה י: ד"ה 'ואפשר') בשם ר' שלמה אלקבץ (ב"מנות הלוי") שהוא משום שאין שם ה' שלם עד שימחה זרע עמלק, ומשום שעדיין לא נמחה ונשאר מזרעו של עמלק בעולם, לפיכך לא נזכר שם הוי"ה במגילה (כי אם ברמז).

[ועדיין צ"ב למה לא נזכר רק שם י-ה שכתוב "כי יד על כס י-ה", וזה שמו כל זמן שלא נמחה עמלק]

עוד בדרש: כתב ר' יהונתן אייבשיץ ב"יערות דבש" (ח"ב דרוש ב') שהטעם הוא מפני ש'המן' הוא שם של ע"ז ונזכר במגילה הרבה פעמים, ולא ראוי להזכיר בו שם קדוש.

[ועדיין צ"ב שהרי בספרים רבים נזכרו שמות רשעים ושם ע"ז וגם שם ה' באותו ספר]

בסוד: כתב ר' יצחק אייזיק פרג (ב"ציץ השדה" סוף מאמר א') שאם היה כתוב שם ה' במגילה היה צריך לקרוא אותו כמו שהוא נכתב, ולפיכך לא יכלו לכותבו.

הג פורים שמת, כל טוב ובשורות טובות!

העלון מוקדש להצלחת כל התורמים ברוחניות ובגשמיות, שיזכו לשפע, בריאות ופרנסה	לעילוי נשמת אסתר בת שלמה לאה ז"ל
לעילוי נשמת הבחור יהודה ז"ל בן ר' אברהם ישעיהו שליט"א	ע"פ הקבלה יש לאכול סעודת פורים ביום פורים קודם חצות! (סידור הרש"ש, והביאו ב"כף החיים" סי' תרצ"ה ס"ק כ"ג וכ"כ השל"ה וכן ה"פרי מגדים". וכן ב"מעשה רב" סי' רמ"ח)
נלב"ע אור לב' במרחשוון ה'תשע"ט	הרב עובדיה יוסף זצוק"ל בן גורג'יה נלב"ע ג' במרחשוון ה'תשע"ד

"קיבלתי מרבי הרב מענדלי ליליג זצ"ל שקיבל מהגאון בעל שב יעקב זצ"ל שכל העוסק בתורה בין מגילה דלילה למגילה דיומא מובטח לו שהוא בן העולם הבא" (ה"חתם סופר" בדרשה לער"ח אדר תקנ"ח)